

Literatūra un Māksla

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIEKU SAVIENĪBAS
LATVIJAS PADOMJU KOMPONISTU SAVIENĪBAS
LATVIJAS PADOMJU MĀKSLINIEKU SAVIENĪBAS
L A I K R A K S T S

1945. G.

23. NOVEMBRĪ

NR. 45

Arvīds Grigulis

Leva Tolstoja atstātais mantojums

Vienu no saviem Sevastopoles stāstiem L. Tolstojs nobeidz vārdiem: «Man teiks: kas tad tas par stāstu? Kas tad, galu galā ir šī stāsta varonis? ... Šis mana stāsta varonis, ko es milu visiem dvēseles spēkiem, kuŗu es centos parādīt visā tā skaistumā un kas vienmēr ir bijis, ir un būs krāšņs, ir — patiesība.»

Un ne tikai Sevastopoles stāstos patiesība ir Tolstoja darba varonis. Pēc patiesības Tolstojs neviltoji tiecas visos savos darbos, kuŗiem līdzīgu nav pasaules literatūrā. Viņš tiecas pēc tās ar tādu alku, kāda piemīt tikai gara milžiem. Mokās un pretīšķībās norisa viņa meklējumi, un pats personīgi viņš visā savā 82 gadus garajā mūžā to neatrada. Kad 1910. g. 7. novembrī vientuļā Rezaņas - Uralu dzelzceļa stacijā — Astapovā, stacijas priekšnieka J. Ozoliņa dzīvoklī savās nepārtrauktajās meklētāja gaitās mira krievu un visas pasaules literatūras ģenijs, tas no patiesības un dvēseles miera bija tikpat tālu kā tad, kad viņš kā pusaudzis uzsāka savus meklētāja ceļus, pēfjot Ruso darbus.

Par spīti tam, ka Tolstojs kā cilvēks neatrada patiesību, viņš prata atklāt un parādīt patiesību tam, kas bija šīs patiesības cienīgs — proletāriātam. 1908. g. Leņins savā rakstā «Levs Tolstojs kā krievu revolūcijas spogulis» aizrāda, ka Tolstoju vajaga novērtēt ne no tagadnīgas strādnieku kustības un tagadnīga sociālisma viedokļa, jo — tāds vērtējums ir gan nepieciešams, taču nav pietiekams, bet Tolstojs ir jānovērtē no tā protesta viedokļa, ko ir radījis patriarchālā krievu zemnieku sādā un kas vērsās pret tuvojošos kapitālismu, pret masas izpostīšanu, pret zemes atņemšanu zemniekiem. «Tolstojs ir liels kā to ideju un noskaņu izteicējs, kas izceļojās krievu zemnieku miljonos tajā laikā, kad Krievijā tuvojās buržuāzijas revolūcija.»

Leņins arī mums atklāj tos spēka avotus, kas Tolstoja meklējumiem piedod tik neviltoju, milzīgu spēku. 1910. g. rakstā «Demonstrācijas sākums» viņš norāda, ka Tolstojs pats stāv uz patriarchāla, naīva zemnieka redzes viedokļa. Tolstojs pārnes tā psiholoģiju savā kritiskā un savā mācībā. Tamdēļ

Tolstoja kritika izeļas ar tādu jūtu spēku, kaislību, pārliecību, svaigumu, atklātību un bezbailību, cenšoties «aiziet līdz saknei», atrast istos masas nabadzības cēlonus, tamdēļ arī šī kritika patiešām atspoguļo lūzumu miljonu zemnieku uzskatos. Šis zemnieks ir tikko izgājis no dzimtniecības briesmām, kad tam nekavējoties uzbrūk jaunas — kapitālisma briesmas.

Par Tolstoju ir sarakstītas veselas bibliotēkas, un viņa nāvēs dzīves mācības apustuļi vēl tagad ir sastopami pasaulē, un tomēr tikai Leņins prata parādīt ģeniālā rakstnieka darbu ievērojamo sabiedrisko nozīmi. Leņins prata saskatīt, ka Tolstoja darbos atspoguļojas vesela revolūcijas lappuse — Krievijas kapitālisma un krievu zemnieības attieksmes vairāk nekā pus gadsimta garā periodā, sākot no dzimtniecības laikiem, turpat vai līdz Oktobra revolūcijas periodam. Tikai Leņins saprata, ka pretrunas Tolstoja darbos nav tikai viņa personīgo domu pretrunas, bet atspoguļo augstākā pakāpē sarežģītos sociālo ietekmju un vēsturisko tradīciju pretrunu pilnos nosacījumus, kas noteica dažādu šķiru un dažādu krievu sabiedrības slāņu psiholoģiju, sākot ar reformācijas periodu un beidzot ar pirmsrevolūcijas periodu. (Leņins — L. N. Tolstojs, 1910.)

Ja Engels teica, ka viņš no lielā franču reālista Balzaka darbiem iegūst pilnīgu ieskatu pat ekonomiskās daļas par franču tautas dzīvi pēc Lielās franču revolūcijas un par tiem spēkiem, kas veido šo dzīvi, tad to pašu varam teikt par L. Tolstoju viņa attēlotā krievu tautas dzīves periodā. Interesantas, bet nenozīmīgas šodien ir Tolstoja pacifiskās idejas un mērķniecības, bet viss viņa ģeniālā spēks un nozīmība atklājas laikmeta kritikā, kas atsedz sarežģīto dzīves pretīšķību labirintus, kas rāda laikmeta dinamiskas spēkus un šo spēku avotus. Ar lielu drosmi un alku zināt Tolstojs norauj visas maskas. Lūk, kur ir L. Tolstoja nemirstīgā mantojuma viena un sabiedriski pati galvenā daļa, kam ir neizdzēsama un neatņemama vieta revolūcijas un cilvēces vēsturē.

Tolstoja mantojuma otrā milzīgā nozīme ir tajā mākslinie-

ciskā spēkā, tajā ģeniālajā meistarībā, ar kādu Tolstojs literāros tēlos atklāj dzīves patiesību. Tolstojs ir lielākais krievu literatūras reālists. Vislielāko pasaules rakstnieku vidū Tolstojam ir ievērojamākā vieta. Franču rakstnieks G. Flobērs, izlasījis «Karu un mieru», raksta Turgeņevam: «Pateicos,

ka Jūs devāt man izlasīt Tolstoja romānu. Tas ir kaut kas pirmklasīgs! Kāda gleznainība un kāds psiholoģis! Es sajūsmā iekļiedzos, lasot šo grāmatu.»

M. Gorkijs, vērtējot Tolstoja darbus, izteicās, ka tie ir «rakstīti ar briesmīgu, ganāriz vai brīnišķīgu spēku.»

Viņa tēlu sistēmas meistarība galvenokārt izsakās sadzīves reālismā, psiholoģiskā reālismā, kā arī peizāžu zīmējumos. Ievērojama ir viņa žanru daudzpusība. Dzīves īstenību viņš rāda ne pavirši, virskārtēji, bet dziļi, saistot to vienmēr ar veselu rindu sarežģītu

problēmu. Līdz ar to visi viņa darbi ir nopietnības un nozīmības pilni. Portreti ir reļjeji, pat asi, vienkārši, bet nekad traļareti.

Čerņiševiskis sāka, ka Tolstojs rāda dvēseles dialektiku. Tas nozīmē, ka viņš nerāda tikai savu tēlu psihisko procesu rezultātus, bet gan pašu procesu, spējot saskatīt tikko tveramas iekšējās dzīves parādības. Bez izņēmuma visi viņa darbi ir radīti uz antitezes principa, kas novērš jebkuŗu schēmatismu, jo šīs antitezes izkārtojās ļoti dziļās un sarežģītās sistēmās, sākot no plašām filozofiskām problēmām un beidzot ar tikko tveramām psihes niansēm. Nereti šīs antitezes princips izpaužas pat izteiksmes līdzekļos, tā Tolstojs sinonīmu vietā nereti lieto antonīmus — «bezrūpīgi nogurusi seja», «skaistas, ļaunas acis», mīlestība var būt «skaista, pretīga, briesmīga kaisle».

Tolstojam nav pilnīgi labu cilvēku, tāpat kā nav pilnīgi ļaunu. Viņa vismīlākīem varoņiem ir vājiņas un trūkumi. Cilvēka iekšējā dzīve atklājas kā dialektisks process pretrunu cīņā, kas dod Tolstoja varoņiem pirmreizīgu psiholoģiskus dziļumus, kādi nav sastopami nekur visā pasaules rakstniecībā.

Nopietnība, ar kādu Tolstojs pieiet literāram problēmām, rūpība, ar kādu viņš kaļ savu meistarību, alka, ar kādu viņš meklē dzīves patiesību, padara viņa darbus par milzīgām laikmeta epopejām, raksturus par vienreizīgiem pasaules literatūrā un tipiskiem sabiedrības izteicējiem un viņu pašu par vienu no lielākīem kritiskajiem reālistiem.

Kādreiz izlasījis kādu Puškina frazi, Tolstojs izsaucies: «Lūk, kā vajaga sākt! Puškīns ir mūsu skolotājs»...

Šodien vienmēr jāvasarēsīm teikt: lūk, kā jāraksta! Tolstojs ir mūsu skolotājs!

Tolstojs ir bijis skolotājs daudziem lieliem pasaules rakstniekiem. Tolstojs ir bijis skolotājs arī daudziem latviešu rakstniekiem, piem., Andrejam Upītim u. c. Tolstoja mantojums ir milzīgs un māca mums rakstniecības meistarību arī šodien. Tolstoja varenās literatūras tradīcijas ir viens no padomju literatūras stūrakmeņiem.

PAR LEVU TOLSTOJU

L. N. Tolstojs uzstājās kā liels mākslinieks vēl dzimniecības laikā. Daudzos ģeniālos darbos, kurus viņš sniedzis savā vairāk nekā pusgadsimta ilgajā literārā darbībā, viņš tēloja it sevišķi pirmsrevolūcijas Krieviju, kas palika arī pēc 1861. gada puzdzimniecībā, laucniecisko Krieviju, muižnieka un zemnieka Krieviju. Tēlodams šo posmu Krievijas vēsturiskajā dzīvē, L. Tolstojs pratis ierosināt savos darbos tik daudz lielu jautājumu,

LEVA TOLSTOJA

„Karš un miers“ mūzikā

1812. gada Tēvijas kara grandiozā epopeja, plašais un daudzpusrains liels vēstures laikmeta atveids literātūrā, ko pabeicis Levs Tolstojs ar romāru „Karš un miers“, jau no sākta gāla saistījis arī citu mākslas nozaru darbiniekus. «Kara un miera» varoņi dzīvo drāmā, dzīvo tēlotājā mākslā. Tagad šādamju komponists Sergejs Prokofjevs tos attēlojis mūzikā — operā vai, kā autors pats nosauc, liriski drāmatiskos matos pēc Leva Tolstoja romāna. 7. oktobrī bija izdevība nosusīties tās daļēju atskaņojumu Maskavas Valsts Filharmonijas šās sezonas I abonentu koncertā Čaikovska vārdā nosauktajā koncertu zālē.

Koncerts sniedza atsevišķas operas ainas ar solistu, ansambli un koru dziedājumiem Staļina priemijas laureāta PSRS Tautas mākslinieka Samosuda diriģētā PSRS Valsts simfoniskā orķestra pavadijumā. Bet pievienotā programma ar visa darba saturu atstātu deva iespēju izsekot visam operas darbības risinājumam.

Libretu veidojis pats Prokofjevs kopā ar M. Mendelsonu. Kā allaž drāmatizētājiem, uzdevums šē nav bijis viegls. Libretisti nepretendē aptvert visu milzu romāna vielu, un tas jau arī nebūtu nekādi iespējams. Darbība centralizēta ap diviem galvenajiem personāžiem — kņazu Andreju un Natašu, tomēr neicejot šaurā koncentrācijā. Opera rāda arī Borodinas kauju, Maskavas degšanu; starp tēliem, kurus skaitis pārbagāts, ir arī Kutuzovs un Napoleons. Alz šā iemesla jau mūzikas daļējs atskaņojums bez skatuviskajām norisēm aizņem veselu vakaru; tāpēc arī darbs, kas izpelnījies lielu mūzikas pasaules ievēribu, vēl nav parādījis savā būtiskajā veidā — uz skatuves, un liekas, ka komponistam nāksies to īsināt vai izkārtot pa daļām: ciklveidīgi. Pašreizējā formā operai 5 cēlieņi, 11 ainas.

Koncertizpildījumā mazāk iespējams vērtēt drāmatiskā darba patstāvību, bet apbrīnu rada Prokofjeva dziļā iejūta Tolstoja pasaulē, viņa raksturotāja spējas. Nav vāgnerisko vadmotīvu, bet ik dziedājums, ik fraze tūdaļ izteic personas

būtību. Natašas siltais maigums, kņaza Andreja nosvērtā virišķība, Pjēra cilvēkmīlestība, Elenas viltīgums, Anatola vieglprātība — viss raksturots pārlicinoši un iedarbīgi. Liela loma bagāti niansētajam orķestrim: trauksmīgais valsis balles skatā atspoguļo Natašas dvēseles cīņu pārejā no kņaza Andreja pie Anatola, un vēlāk viņoļes izvaid viņas vilšanās sāpes; iezīmīgs fons ainaļ pie vieglprātīgajiem virsniekiem; kā simfoniskās poēmas daļa izskan Borodinas kaujas notēlojums. Ļoti interesanta kņaza Andreja murgu aina, kur līdzās orķestra līvainajai trauksmainībai zīmīgi ieskanas atsevišķu koru grupu izsaučieni, kas rada tīri fatālistisku noskaņu. Atsevišķiem dziedājumiem paredzama un novēlama liela populāritāte koncertantu repertuārā. Programmas izpildījums augsti kultūralis. Ik ainu ievada attiecīga romāna fragmenta lasīšana, ko smalki, atturīgi veic Vis-savienības vārda mākslas neistars, konkursa laureāts V. Ak-senovs. Grūtās orķestra un koru partijas rūpīgi, izteiksmīgi iestudētas; solistu vairums jau šē, koncerta apstākļos, ar vienkāršiem žestiem un mīmiku rāda dzīvu priekšstatu par atveidojamo personu. Tā jaunā māksliniece M. Nadiņa, kas pašreiz ir viena no lielākajām Maskavas mūzikas cerībām, veido tieši tādu Natašu, kādu to iedomājames pēc Tolstoja romāna lappusēm. Pilnvērtīgs Kutuzovs, vitāla spēka piesātināts tautas varonis parādās Staļina priemijas laureāta, PSRS Tautas mākslinieka A. Pirogova lieliskajā priekšnesumā. Skaists bija brīdis, kad, aplausiem skanot, pēc otrās daļas beigām Pirogovs uzveda estrādē autoru Prokofjevu — te roku rokā stāvēja divi vareni padomju mākslas meistari, kurū sadarbība ir auglīga kā viņiem pašiem, tā skatītāju masai. Tai skaitītāju masai, kas mīl mākslu kā nekur pasaulē un kurū zemē arī māksla ir tik pilnvērtīga kā nekur pasaulē.

Ar Prokofjeva darbu (vismaz fragmentiem) derētu iepazīties arī latviešu publikai, kam vienmēr bijuši tuvi krievu komponisti, kam tuvs lielais Levs Tolstojs.

Valts Grēviņš

pratis sasniegt tādu māksliniecisku spēku, ka viņa sacerējumi iepēmuši vienu no pirmajām vietām pasaules daiļliterātūrā.

Tolstojs ne tikai devis daiļdarbus, ko vienmēr cienis un lasis masas, kad tās radis sev cilvēciskus dzīves apstākļus, nogāžot muižnieku un kapitālistu jūgu, — viņš pratis ar ievērojamu spēku parādīt, kāda noskaņa ir plašajām masām, ko nospiež tagadējā kārtība, attēlot šo masu stāvokli, izpaust viņu stichiskās protesta un naida jūtas. Piederot galvenā kārtē 1861.—1904. g. laikmetam, Tolstojs apbrīnojami reljeļi ietvēris savos darbos — gan kā mākslinieks, gan kā domātājs un sludinātājs — visas pirmās krievu revolūcijas vēsturiskās savdabības pazīmes, tās spēku un tās vājumu.

Bet kvēlais protestants, kaislais atmakrotājs, lielais kritiķis līdz ar to uzrāda savos darbos tādu neizpratni krīzes cēloņos un līdzekļos izkļūt no Krievijai uzbrūkušās krīzes, ka tāda raksturoīga tikai patriarhālam, vientiesīgam zemniekam un nevis eiropiski izglīotam rakstniekam. Cīņa ar dzimniecisko un policejisko valsti, ar monarchiju viņam izvērtās politikas noliegšana, noveda pie mācības par «nepretošanos ļaunumam», lika palikt pilnīgi savrup no masu revolūcionārās cīņas 1905.—1907. gados. Cīņa ar kroņa baznīcu aptvienojās ar jaunās, šķīstītas reliģijas sludināšanu, t. i., jaunās, šķīstītas, izsmalcinātas indes apspīestajām masām. Privātā zemes īpašuma nolīešana veda nevis uz visas cīņas koncentrēšanu pret isto ienaidnieku, pret zemes piederēšanu muižniekiem un viņu politisko varu ieroci, t. i., monarchiju, bet uz sapņainām, izplūdušām, nevarīgām nopūtām. Kapitālisma un tā posta, ko tas nodara masām, atmaskošana aptvienojās ar pilnīgi apatisku attieksmi pret to visas pasaules atbrīvošanas cīņu, ko ved starptautiskais sociālistiskais proletāriāts.

Pretrunas Tolstoja uzskatos nav tikai viņa personīgo domu pretrunas, bet tanis atspoguļojas tie augstākā mērā sarežģītie, pretrunīgie apstākļi, sociālais ietekmes, vēsturiskās tradīcijas, kas noteica dažādo šķīru un krievu sabiedrības dažādo slāņu psiholoģiju pēc reformas, bet pirms revolūcijas laikmetā.

Leņins

Es zinu, ka nav cilvēka, kas būtu cienīgāks ģenija nosaukuma, sarežģītāka, pretrunīgāka un — it visā skaista, jā, jā, it visā. Skaista kaut kādā sevišķā, plašā, vārdos netvejamā nozīmē, — viņā ir kaut kas tāds, kas vienmēr manī viesa gribu uzsaukt visiem un ikvienam: redziet, kāds apbrīnojams cilvēks dzīvo zemes virsū! Jo viņš, tā sacīt, visu aptverot un vispirms ir cilvēks, — cilvēces cilvēks.

M. Gorkijs

Kad literātūrā ir Tolstojs, tad viegli un patīkami būt ātrātam; pat apzināties, ka nekā neesi izdarījis un nedari, — nav tik šausmīgi, jo Tolstojs dara par visiem. Viņa darbība ir at-taisnojums tai pašāvībai un tām cerībām, ko liek uz literātūru. Tolstojs stāv stingri, autoritāte viņam milzīga, un kamēr viņš dzīvs, nelāga gaume literātūrā, jebkura banalitāte, mekautrīga un raudulīga, jebkādas spurainas, apkaitinātas patmīļības būs tālu un dziļi ēnā. Tikai viņa garīgā autoritāte spējīga turēt zināmā augstumā tā saucamās literārās noskaņas un strāvas.

A. Čečkovs

Tās dienas, kad iepazīnos ar Tolstoja darbiem, nekad neiz-gaisīs man no atmiņas. Mūsu acīm pavērsās lielās dzīves daiļrade, kurā atspoguļojās vesela tauta, pat vesela jauna pasaule... Nekad vēl līdzīga balss nebija skanējusi Eiropā.

Romēns Rolāns

Lielais reālistiskais Krievijas tautas rakstnieks un sapņotājs, Levs Nikolajevičs Tolstojs, ir spēcīgāks par Turgeņevu un vese-līgāks par Dostojevski. Viņa episkā fantāzija aptver tik daudz. Viņš ne tikai kā citi rakstnieki attēlojis tā saucamās labākās sabiedrības zināmās kultūras pakāpes un dziļi krievu galvaspil-sētās un ārpus tām, bet savā visizcilākā darbā atspoguļojis veselu laikmetu, kara pulkus, tautu un ārkārtīgi svarīgu vē-sturisku momentu: Napoleona kara gājīenu uz Krieviju un bojā eju krievu zemē.

Georgs Brandess

Tolstoja noslēpums ir tai spēkā un tai dromē, ar kādu viņš pratis šausēt pasaules sirdsapziņas visslimīgākās vietas.

Bernhards Šovs

Jasnajas Poļanas muižā — mūzejā

L. N. Tolstoja muižā—mūzejā vienmēr daudz viesu. To starpā varam sastapt amerikāņus, bulgārus, ķīniešus. Apmeklētāji stundām staigā pa mūzeja istabām, apskatot ar lielu rakstnieka vārdu saistītos priekšmetus.

Atsauksmju grāmata glabā jūsmīgus ierakstus visās pasaulē valodās. Vecākais leitnants Sirokova raksta: «Tolstojs — personificēta krievu tauta. Esmu laimīgs, ka esmu krievs. Mūzeja apmeklējums sniedz sevišķu iespaidu.»

Apmeklētāju skaits Jasnajā Poļanā sasniedz 800 cilvēku dienā. Viesi ne tikai apskata mūzeju, bet arī satiekas ar Jasnajas Poļanas iedzīvotājiem, kuri labi atceras savu slavenu novadnieku. L. N. Tolstoja kucieris — Ivans Vasiljevičs Jegorovs — līdz šim laikam strādā muižā kā sargs, bijušais muižas kalpotājs Ivans Sčurajevs vada Jasnajas Poļanas slimnīcas saimniecību. Viņi labprāt dalās savās atmiņās par lielo mākslinieku.

Hitlerieņu iebrucēji izpostīja mūzeju Bet tā darbinieki rakstnieka mazmeitas S. A. Tolstoja-Jeseninas vadībā jau daudz ko atjaunojuši agrākajā izskatā. No Tomskas reevakuētās ap 20 tūkstoš grāmatu no rakstnieka personīgās bibliotēkas, kā arī Reinna, Serova un Ge gleznas. Tas viss rūpīgi uzstādīts savās vietās.

Muižā—mūzejā papildina ar jauniem eksponātiem. Ratnicā izstādīta kariete, kurā rakstnieks pēdējo reizi aizbrauca no

Jasnajas Poļanas naktī uz 1910. gada 28. oktobri. Seit atrodas arī lāpa, kura tumšajā oktobra naktī apgalmoja viņam ceļu.

Lieli interesi modina nekur neminētās rakstnieka atzīmes daudzās viņa personīgās bibliotēkas grāmatās. Bibliotēkā ir daudz grāmatu ar R. Rolāna, A. Fransa, B. Sova un citu rakstnieku autogramiem.

Zinātniska sesija L. N. Tolstoja mūzejā

20. novembrī Valsts L. N. Tolstoja mūzejā atklāja zinātnisku sesiju, veltītu lielā krievu rakstnieka 35 gadu nāvesdienas atcerei. Sesija pulcināja daudzus galvaspilsētas sabiedrības pārstāvjus. Tani piedalījās zinātnieki, rakstnieki, mākslinieki, Maskavas augstskolu mācības spēki un studenti.

Referātu «Leņins un Tolstojs» nolasiya filoloģisko zinātņu doktora profesors B. S. Meilachs.

Ar lielu interesi klātesošie noklausījās profesora N. N. Guseva referātu «Krievu tauta Tolstoja darbos».

— Ģeniāls mākslinieks un deidzīgs patriots, humanists un krievu tautas slavas aprakstītājs. — saka profesors Gusevs, — tāds parādās Tolstojs savos darbos, kas sagādājuši viņam pasaules slavu. Referents atzīmē, ka rakstnieka grāmatās atēlotas tautas dzīves dažādas parādības. Tolstojs novēroja krievu cilvēku sadzīvē, darbā, karā. Savās grāmatās viņš padarījis nemirstīgus krievu zemniekus, kareivjus, virsniekus, karavadoņus, kas sevi iemiesojuši mūsu tautas labākās īpašības. (TASS)

LPSR Valsts Filharmonijas kora — PIRMAIS DARBA GADS —

S. g. 15. novembrī pāiet gads, kopš savu darbu sāka Valsts Filharmonijas koris. Patiesībā šī kora šūpulis kārts pāris gadus agrāk (1942. g.), kad vēl plosījās Lielais Tēvijas karš. Tā sastāvā ir laudis (60%), kas 1941. g. izgāja uz kara ceļa. Daudzu šo lauju krūtīs tagad grezno medaļas. 1942. gadā no dažādām Padomju Savienības malīm tie pulcējās Ivanovas pilsetā, kur pie LPSR Valsts mākslas ansambļa bez citiem mākslinieku kolektīviem organizējās koris. Pēc mūsu dzimtenes galvaspilsētas atbrīvošanas tas atgriezās Rīgā.

Ražīgā darbā pagājis gads atbrīvotajā Padomju Latvijā. Koris izveidojies par spēcīgu mākslas vienību, ar plašu un vispusīgu repertuāru, ar labiem dziedātāju kadriem.

Tikko nosvinējam Lielās Oktobra sociālistiskās revolūcijas 28. gadadienu. Padomju laudis šals svētkos vērtē līdz šim darbā sasniegto un stāda sev turpmākā darba uzdevumus. Arī mums gribas pamest skatu atpakaļ uz kora pagājušo darba gadu, gribas palūkoties, kādi ceļi šai gadā izstaigāti, kādi uzdevumi veikti, kādi mērķi spārnājuši darbu.

Reālajos dzīves apstākļos mēs vienmēr esam vadijušies no tā, ka mākslai jāpilda cinītājas uzdevums. Kādā no savām dziedsmām, kurai tekstu devis liels mūsu kora draugs dzejnieks Fricis Rokpelnis, mēs dziedam: «Dziesma — lode mūsu, vārdi — durklis ciets...» Šie vārdi vislabāk pasaka to,

kas savā darbā jāizjūt katram Padomju Latvijā mākslas darbiniekam. Mums šie vārdi vienmēr bijuši tuvi un mīļi un tāpēc savā darbā vienmēr esam izjūtiši ciņas un arī uzvaras prieku.

Ja mēs par savu darbu aiztecejušā gadā esam dzirdējuši daudz atzinīgu vārdu no valdības un mākslas iestādēm, esam lasījuši labas recenzijas laikrakstos par mūsu koncertiem, esam panākuši, ka klausītāju — dziesmu mīļotāju skaits mūsu koncertos pakāpeniski aug, tad tas tāpēc, ka mēs, nerunājot par labas kora tehnikas apgušanu, esam apzinājušies, ka tikpat svarīgs, cik svarīgs ir mākslinieciskā izpildījuma līmenis, svarīgs ir arī dziesmu idejiskais līmenis.

Pametot skatu atpakaļ uz padarīto darbu, redzāms daudz lieli šī darba stūpakmeņi: vairāk nekā 10 patstāvīgi kora koncerti, Konservātorijas 25 gadu atceres koncerts, tautasdziesmu vakars, Vitola un Dārziņa dziesmu koncerti, Raiņa piemiņas koncerts, komponista Jāņa Reinholda piemiņas koncerts (radiofonā), 3 koncerti ar Padomju rakstnieku dziesmu tekstiem (Rakstnieku savienībā), tematiski koncerti (tautasdziesmas, latviešu klasika, padomju komponistu dziesmas) radiofonā, visu repertuāra konkursa dziesmu iestudēšana u. v. c. Viens no svarīgākām mūsu uzdevumiem pagājušā gadā bija koncertu turneja atbrīvotajā Kurzemē (jūnija otrajā un jūlija pirmajā pusē), kur 17 dienās (ieskaitot pārbraucienus), devām 18 koncertus, kurus noklausījās ap 15.000 atbrīvotās Kurzemes iedzīvotāju. Par šo darbu, ar ko koris veica lielu Padomju mākslas propagandu, Mākslas Lietu Pārvalde ar pāvēli izteica korim atzinību un deva jaunu uzdevumu — rādīt Padomju Latvijas mākslu mūsu kaimiņu republikās (Igaunijā, Lietuvā). Koris iestudēja N. Čerņofda kantāti «Sauls vērtos», kuras otrs atskanojums notika Oktobra revolūcijas svētku svinīgajā koncertā Operas un baleta teātri. Koris savu darba plānu, kopš gada sākuma izpilda par 150%.

Pašreiz koris strādā pie R. Leonkavallo operas «Pajaco» iestudēšanas, kuras atskanojums ar Filharmonijas un citu mākslas iestāžu solistu piedalīšanos paredzēts decembra mēneša vidū. Sevišķi liels uzdevums korim stāv priekšā nākošajā vasarā, kad tam būs jāizstāvē latviešu kora māksla Maskavā notiekošajā latviešu mākslas dekādā. Ar Valdības un Partijas CK gādību korim Oktobra revolūcijas svētkiem izgatavoja jaunus uzstāšanās tērpus. J. Ozoliņš

Atsauksmes par Leva Tolstoja lugu izrādēm

1. Tumsības varā.

a) Rīgas Latv. b-bas (Internim) teātri.

D. — Baltijas Vēstn. 1905., 282, 283. E. K. — Dzimtenes 1905., 10, 11. S. — Rīgas Avīze 1906., 7, 8. Ed. Vulfs. — Dienas Apskats 1906., 7. — Iks — Latvīšu Avīze 1908., 71. L. Skujenieks. — Dzimtenes Vēstnesis 1910., 263. A. Bērziņš. — Latvija 1910., 263.

b) Jaunajā Rīgas teātri.

—, Zalktis 1908., 4. ns. — Dzimtenes Vēstnesis 1908., 214. Kb. — Rīgas Apskats 1908., 220. —r— Vārpus 1909., 41. Collos. — Dienas Lapa 1909., 232. L. Skujenieks. — Dzimtenes Vēstnesis 1910., 226.

c) Liepājas Latviešu teātri.

A. Asaris. — Liepājas Atbalss 1908., 109. —ok— Liepājas Atbalss 1910., 265, 266.

d) «Muses» zālē, Valkā.

—, Kāvi 1910., 16.

2. Dzīvais mironis.

a) Rīgas Latv. b-bas (Internim) teātri.

A. Bērziņš. — Latvija 1911., 247. — Rīgas Avīze 1911., 243. B. — Rīta Vēstnesis 1911., 293.

b) Jaunais Rīgas teātris.

L. J. — Dzimtenes Vēstn. 1911., 249. A. — Jaunā Dienas Lapa 1911., 249. B. — Rīta Vēstnesis 1911., 295. ie. — Strādnieku Avīze 1921., 292.

3. Izglītības augļi.

a) Jaunajā Rīgas teātri.

A. Bērziņš. — Latvija 1910., 219. Aa. — Dienas Lapa 1910., 221. L. Skujenieks. — Dzimtenes Vēstnesis 1910., 223.

b) Liepājas Latviešu teātri.

R. P. — Liepājas Atbalss 1914., 277.

4. «Katjuša Maslova» (romāna Augšsmeļšanās drāmatizējums).

a) Rīgas Latv. b-bas (Internim) teātri.

J. A. Duburs. — Druva 1913., 2.

b) Liepājas Latviešu teātri.

R. P. Liepājas Atbalss 1915., 9. R. C. — Liepājas Atbalss 1915., 10. Edgars. — Kurzemes Vārds 1928., 210.

5. Anna Kareņina.

a) Rīgas Latv. b-bas (Internim) teātri.

L. J. — Dzimtenes Vēstnesis 1911., 261. J. — Rīgas Avīze, 1911., 351.

b) Liepājas Latviešu teātri.

A. S. — Liepājas Atbalss 1914., 41.

c) Jelgavas teātri.

Ed. Rudzītis. — Zemgales Balss 1933., 76. M. Z. — Jaunais Zemgalietis 1933., 77. K. E.

LEVA TOLSTOJA VĀKARS

LP Rakstnieku Savienībā 19. novembrī bija pulcējusies plaša auditorija, lai godinātu ģeniālā krievu rakstnieka Leva Tolstoja piemiņu.

Priekš 35 gadiem, — teica savā ievada runā b. Valdis Grēviņš, — 1910. gada 20. novembrī, leģendāru slavu sasniedzis, radījis tādus darbus kā «Kaļu un mieru», «Annu Kareninu», «Augšamcelšanos» u. c., izveidojis veselu morālfilozofisku mācību, ko visa pasaule pazīst ar vārdu «tolstojisms», pēc 82 nodzīvotiem mūža gadiem, vientuļā Astapovas stacijā, latvieša Ozoliņa dzīvoklī nomira Levs Nikolajevičs Tolstojs, liels krievu rakstnieks un, vārda visplašākā nozīmē, pasaules rakstnieks. Viņu nodarbinājušas problēmas, kā cilvēkam kļūt labākam un pilnīgākam. Līdzās vislielākajiem pasaules rakstniekiem Tolstojs ir visdziļākais cilvēka dvēseles tulkis. Leņins un Gorķijs augstu vērtē Tolstoja māksliniecisko ģeniju. Viņi norāda, ka Tolstoja slēpjas lielas pretišķības, tāpat kā lielas pretišķības slēpās tai laikmetā, kurā viņš dzīvoja un rakstīja.

Leņins saka, ka Tolstojs ir ģeniāls mākslinieks, kas devis ne tikai nesalīdzināmas Krievijas dzīves ainas, bet arī pirm-

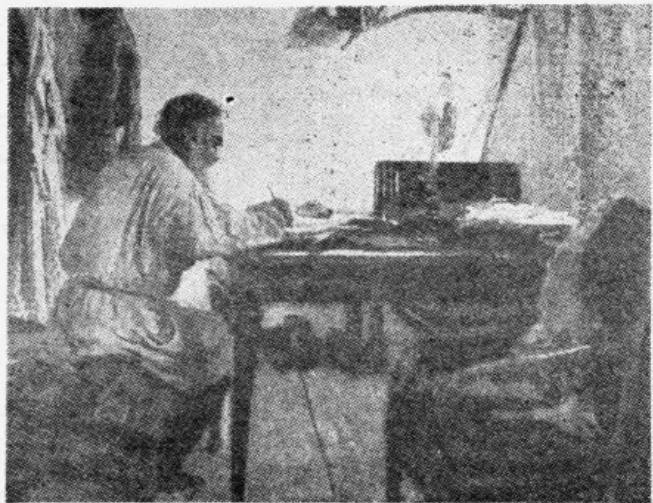
šķirīgus pasaules literatūras darbus. Viņa rakstos ir apbrīnojami spēcīgs, tiešs un patiešs protests pret sabiedrības meliem un viltu, nesaudzīga kapitālistiskās eksploatācijas kritika.

Kamēr vien pastāvēs iespiests vārds, jaunas meitenes atkal un atkal lasīs brīnīšķīgās lappuses par Natašas Rostovas pirmo balli, veci vīri savās pārdomās atgriezīsies pie kņaza Andreja nāves, mātes dziļi satrauktas lappuses, kur attēlots, kā Anna Karenina slēpus satiekas ar savu dēlu.

Ar lielo kritisko reālistu Levu Tolstoju krievu literatūra droši nonākusi līdz sociālistiskajiem reālistiem Aļeksejam Tolstojam un Michailam Solochovam un iet tālāk.

Nopelniem bagātais kultūras darbinieks b. Kārlis Egļe plašākā runā raksturoja latviešu intelīģences saskari ar Tolstoju, kas iesākusies jau priekš pusgadsimta, un izteica cerību, ka tiks turpināts priekš gadiem desmit pasāktais Tolstoja kopoto rakstu izdevums.

Nobeigumā Tolstoja daiļdarbu fragmentus nolasiņa Nopelniem bagātie skatuves darbinieki Lilita Bērziņa un Arturs Filipsons. V. Vēveris

L. N. Tolstojs savā darba kabinetā Jasnopoljē.

J. Repina glezna

Rakstnieks un viņa dzīves biedre S. A. Tolstoja.

J. Repina glezna

MARTA SILABRIEDE

Saulainā zeme

Saulainā zeme, tu Padomju Latvijā!
Līst jauna spīgtuma šalts
Gaisajās pilsētās tavās un ciematos —
Dziesma par rītdienu šalc.

Birztales līksmāk, šķiet, galotnes vēdina,
Daugava spulgāka rīt, —
Dzīve, ai dzīve, kā šalkaina strūklaka
Vilni uz augšu nu sit!

Saulainā zeme, tu Padomju Latvijā!
Plauksme vai zeltlapu birds —
Darbā un cīņiņos, uzvaru spožumā
Degs tev ik latvieša sirds!

NĀKOŠĀ PLESKAVA

PSRS Arhitektūras akadēmijas loceklis - korespondents N. Baranovs un arhitekts Naumovs pabeiguši izstrādāt ģenerālpilānu Pleskavas atjaunošanai un tālākai attīstībai.

Pleskavu atjaunos kā apgabala administratīvi saimniecisko, kultūras un rūpniecības centru un kā senās krievu arhitektūras pilsētu - muzeju.

Pilsēta sadalās četros rajonos. Pirmo, centrālo rajonu ietver no divām pusēm Lielā un Ples-

kavas upes, bet to trešās puses senās akmens sienas. Galveno laukumu atjaunos vecajā vietā pie Kremļa. Pilsētas centrālais ansamblis ieņems vietu gar abu upju krastiem. Laukumu apbūvēs ar sabiedriskām ēkām, kur arhitektūra atspoguļos vecās pilsētas kopējo veidolu. Laukuma centrā ieprojektēts Padomju Nams.

Liela vēriba projektā pievērsta apstādījumiem, dārzēm un parkiem.

L. N. Tolstojs ar Jasnopoje Poļanas tirumā

J. Repina glezna «Arājs»

JĀNA IVANOVA 5. simfonija

LP Komponistu savienības
jaundarbu apspriedē š. g. 18.
novembrī.

Jauna latviešu padomju komponista simfonija — tas ir izcilis sasniegums vispār mūsu mākslas un kultūras dzīvē!

Dzīvi ieinteresētie sanāksmes dalībnieki — KS biedri — iepazīnās ar jauno skandarbū pianista H. Brauna sparīgajā iztulkojumā.

Sekoja možas, mirkliem pat kāpināti spriegas pārrunas.

Jāna Ivanova talants arī līdz šim viszīmīgāk bija izpaudies simfoniskās mūzikas formās. Bet ja viņa iepriekšējā, ceturrtā, simfonija Atlantida bija vēl literāri estētiskas problēmas iedvesmota, tad šo 5. simfoniju, var teikt, ir iedvesmojusi pati dzīve un jaunā diena.

Tā ir skarba, negluda valoda, stūrainā melodika, ritmi ir nelidzeni, satraukti, harmonijas mezglotas, sarežģītas. Bet tā ir laikmeta valoda, reālās dzīves, īstenības ritmi.

Nomierināšanos, noskaidrošanos, kas ir visu cīņu mērķis, autors šai darbā gan vēl nepārāda. To gaidīsim Ivanova nākamajās simfonijās. Technisko izteiksmes līdzekļu ziņā, māmām jaunus, drosmīgus, varbūt pat pārdrošus, meklējumus. Ziņāmu ietekmi būs radusi saskare ar Vissavienības komponistu darbiem. Tos Ivanovs nopietni izstudējis, labi pazīst. Sevišķi viņš izceļ un cieni Prokofjevu.

Katrā ziņā Jāna Ivanova 5. simfonija ir zīmīgs attīstības solis ne vien pašā autora, bet arī visas mūsu mūzikas attīstības gaitās.

Kādi tad nu radās iebildumi, motīvi, analizēto un vērtēto Ivanova jauno darbu?

Jānis Keņītis ar žēlu sirdi piemin savu «pazudušo» jaunības draugu: «Jānim Ivanovam bija sava seja, savs stils (Latgales ezeri). Vajadzēja iet tālāk šo savu ceļu, izkopt un vēl spilgtāk parādīt savu latvisko īpatnību, nevis likt galvā svešu greznību».

Ivanovu aizstāv Paula Liepīte: «Vai tas, kas bijis labs, ir labākais? Vai mākslinieka ceļš nav meklēšana — visu mūžu? Nav taču teikts, ka Ivanovs apstāties, kur pašbrīd nostāties. Viņš ies tālāk, meklēs, pētīs. Varbūt nāks arī atpakaļ pie savas Latgales, — kas to var noteikt!».

Arī prof. Jēkabs Mediņš pauž līdzīgas domas:

Nav radītājam māksliniekam eita pavēlnieka, kā vien viņa neša talanta aicinājums. Kas drīkst tam važas uzlikt! Ivanovs ir gājis uz priekšu, un tas ir galvenais. Līdzība runāto: komponists brauc uz sava vema un dzied. Tā ir viņa dziesma, viņa dala. Varat klausīties! — neklausīties.

Jēkabs Graubiņš savus iespaidus attēlo līdzībā. Iva-

nova 5. simfonija ir pavasara simfonija. Kā upe palu laikā. Nerēdz krastu, gultnes. Pavasara plūdos ir kas negatīvs: aizrauj tiltus, noārda māju, bet arī pozitīvs: aizskalo gruzus, netīrumus, ievieš jaunu svaigumu. Tā arī šai simfonijā. Daudz šai darbā jokdarības; noteikti te temati vismaz 10 simfoniju skerčiem. Runājot par harmoniju, polifoniju, dažā labā vietā gribētos sacīt: kaut būtu noteikta viena strāva, lai redzētu virzienu, uz kuriem straume tek. Pārāk saraustīta šī upe, par daudz tai mazo atteku, tēr-cišu.

Pēteris Barisons, atklāti atzīdamies, ka personīgi jaunā simfonija nepatīk, — atzīst un apšveic tomēr tās radītāju: «Labi, ka mēs nerakstām visi vienādi!»

Nils Grīnfelds: Lai runā katrs savā valodā, strādā savā garā, — mēs tomēr ne-strādājam paši sev, bet tautai. Lai kādu darbu darām, — mums jāuzstāda un jāparāda mērķis. Ja arī ne programmu, bet idejisko virzienu vajaga samānīt arī katrā mūzikas darbā.

Visasāko iebildumu izteic P. Smilga par to, ka Ivanovs nenosauc sava darba ideju, nedeklarē mērķi.

Ivanovam katēgoriski atsakoties runāt par savas simfonijas saturu resp. par saviem pārdzīvojamiem, jo strauji sāk krustoties domu šķēpi. Izraisās dažā daudziem svarīga mākslas problēma, īpaši akcentējot jau-tājumu par programmas mū-ziku.

P. Smilga: Cēli būs tikai tie darbi, kuŗos lielas idejas. Ja skaidra būs ideja, — arī forma kļūs skaidra. Citādi tiešām būs tikai plūdi, chaos. Komponistam vajaga arī savas mākslinieka šaubas, paškritiku celt gaismā, tautai sevi atklāt caur savu mākslas darbu. Nepiedo-dami uzdot mākslas, kā to nupat dara Ivanovs.

Jēk. Mediņš: Vai etiķeti uzlīmēto uz mūzikas darba, to darīsim labāku? Ja nav uzraksta, — nevaram spriest? Vēlāk mēs pieliekam nosaukumu, ietulkojam saturu. Bet vajaga distanci. Nesteigties ar sriedumiem, bet ieklausieties! Arī Sostakovičs pats neveda savu simfoniju programmas; saturu ielika pēc tam.

Noslēdzot pārrunas, N. Grīnfelds izsaka savu prieku par dzīvo domu izmaiņu. Ivanovs var būt lepnis, ka viņa skandarbis devis tik daudz vērtīgu rosmīgu pārdomu, atziņu.

Kas attiecas uz pārmetumiem principiālās lietās — nav daudz par to ko runāt, tās lietas auto-tarom pašam nokārtojamas.

Idejiskā bagāža aug, aug komponista darba sabiedriskās nozīmības apziņa, aug arī mūsu mākslas sabiedriskā nozīme.

Milda Zalīte

ANNA SAKSE — rakstnieku izvirzīta kandidāte 646. Rīgas apgabala vēlēšanu komisijā

Latvijas Padomju Rakstnieku Savienības paplašinātā valdes sēdē š. g. 21. novembrī pulcējās rakstnieki, lai izraudzītu kandidātu PSRS Augstākās Padomes Savienības Padomes 646. Rīgas apgabala vēlēšanu komisijā. Sēdi atklāja priekšsēdētājs b. Andrejs Upijs, uzacīnādams rakstniekus izvirzīt šim atbildīgajam uzdevumam vispiemērotāko kandidātu.

Ar nolikumu par PSRS Augstākās Padomes vēlēšanām, ar vēlēšanu apgabala komisijas pienākumiem un uzdevumiem rakstniekus iepazīstināja valdes loceklis Valdis Lukss. Valdes loceklis Jūlijs Vanags uzsvēra, ka izvirzītam kandidātam jābūt tādām, kas bauda ne tikai rakstnieku, bet visu darba ļaužu uzticību. Viņš izvirza Nopelniem bagātās kultūras darbinieces, Annas Sakses kandidātūru, raksturodams b. Saksi kā ievērojamu rakstnieci un pašreizējo padomju cilvēku. — Tēvijas kara gados Anna Sakse, — saka b. Vanags, —

čakli pildīja savus pienākumus ne tikai aizmugurē, bieži viņa ieradās arī frontē, nebaidāmās ne kara grūtumu, ne ienaidnieka uguns. Anna Sakse godām veiks savu uzdevumu, un padomju darba ļaudis var tai pilnām uzticēties.

Annas Sakses kandidātūru atbalstīja Edgars Damburs, raksturodams viņu kā bezpartejisku boļševiku. Jānis Niedre cildināja viņas taisnīgumu un iejūtīgu cilvēku izpratni. Kārlis Fimbers raksturo Annu Saksi kā rakstnieci, kuŗu plaši pazīst visa Rīgas darba tauta, jo viņa bijusi viena no čačlākām darba vietu apmeklētājām, kur uzstājusies ar saviem darbiem.

Arī Rakstnieku Savienības atbildīgais sekretārs Kārlis Kraulīņš atbalsta b. Annas Sakses kandidātūru.

Balsojot rakstnieku sanāksme vienbalsīgi ievēlēja 646. Rīgas apgabala vēlēšanu komisijā Nopelniem bagātā kultūras darbinieci, biedri Annu Saksi.

A. Talciņ

(Turpinājums no 6. lappuses.)

Drīz sarodas vesela virkne talantīgu dzejnieku, beletristu un kritiķu, rodas jauni literatūras novirzieni, no kuriem gadsimtu maiņā visievērojamākās ir jaunromantisms ar dzejnieku Aleksandru Kazbeki priekšgalā. Pēc la rakstnieki no visdziļākiem tautas slāņiem. Tāds ir zemnieka dēls no pšavu — chevšuru cilts Važa-Pšavels, kuram līdzās Iljas Čavčavadzes un Akakija Cereļļi vārdiem visievērojamākā vieta gruzīnu klasiskajā literatūrā. Ap gadsimtu maiņu Gruzijā strauji attīstās arī rūpniecība, veidojas proletariāts, organizējas pirmie marksistiskie pulciņi, rodas pirmie revolūcionārie rakstnieki. Pēc 1905. gada revolūcijas, kad reakcijas spaidi māc brīvo domu, daudzi rakstnieki noslīd rezignācijā. Šai laikā veidojas dekadentis-

kais virziens, kas apvieno zināmu rakstnieku grupu pulcīnā «Zilie ragi», kur valda daļēji krievu simbolistu — Baljonta, Brušova, Bloka ietekme, bet galvenokārt franču simbolistu — Bodlēra, Verlēna, Malarmē, Rembo ietekme. Iepretim šim nogrupējumam pastāvēja revolūcionāro rakstnieku virziens, kas pēc padomju varas nodibināšanās Gruzijā izveidojās trijās grupās, — Jēfists, kur valdīja futūrisms, proletārisko rakstnieku asociācijā un akadēmistos. Vēsturiskā attīstības gaitā visi progresīvie Gruzijas literatūras spēki apvienojās Gruzijas Padomju Rakstnieku Savienībā, kurās biedru rindās šodien redzam visus ievērojamākos Gruzijas literatūras vārdus.

Jo aktīvi Gruzijas padomju rakstnieku fronte darbojusies lielā Tēvijas kara gados Daudzi

gruzīnu padomju rakstnieki aktīvi cīnījušies pret vācu iebrukcēm ar ieroču rokā, vairāki no tiem (Severjans Isiani, Sergio Žgenti u. c.) krituši kaujas laukos. Lielu darbu gruzīnu padomju literatūra paveikusi arī aizmgures stiprināšanā. Kara gados gruzīnu rakstnieki radījuši virkni ievērojamu darbu. Tautas dzejnieks Galaktions Tabidze kara laikā sarakstījis divus dzejoļu krājumus — Mana dzimtā zeme un Dzimtene — mana dzīvība. Dzeju krājumi kara gados iznākuši dzejniekiem: Josifam Grišašvili, Aleksandram Abašeli un daudziem citiem. Viens no visievērojamākiem gruzīnu padomju dzejniekiem ir Georgijs Leonidze, kas sarakstījis lielu poēmu par Staļinu. Tautu draudzības tēmu lielā mākslinieciskā spēkā pacēlis jau pieminētajā Dzes-

mā par Dāvidu Guramišvili dzejnieks Simons Čikovani. Dzejnieki: Karlo Kaladze, Iraklijs Abašidze, Ilo Mosašvili, Sandro Euli un daudzi citi, drāmaturgs sirmais Šalva Dadiani, beletristi: Gamsachurdija, Lordkipanidze, Kiščeli, Grigols Čikovani, Nina Dolidze un vesela rinda citu — visi ar savu dzīvo rakstnieka vārdu ir palīdzējuši tautai sakaut ienaidnieku un šodien palīdz celt jauno Lrvās Padomju Gruzijas dzīvi.

Latviešu Padomju Rakstnieku Savienības un valsts dailliteratūras apgāda uzdevums — vistuvākā laikā iepazīstināt latviešu lasītājus ar labākajiem gruzīnu klasiskās un padomju literatūras paraugiem.

Jūlijs Vanags
Valdis Lukss

„Uzvaras piemineklis“ projekta konkursa skate Architektūras pārvaldē

(Beļģas.)

Autors Nr. 131313 iesniedz 5 loksnes un 1 modeli. Situācijas plāns ieturēts stingrā kompozīcijā, ar priekšpusi pret Daugavu, aiz krasta apstādījumu joslas. Piemineklis uz četrstūra ir 8 pakāpju paaugstinājuma obeliska veidā, ar Staļina tēlu kā uzvaras noslēguma simbolu augšā. Tēls un citi figūrālie veidojumi domāti no nerūsējošā tērauda. Obelisku no visām pusēm apņēš stīpi uz augšu kāpjoši cīņu skati. Obeliska paplašinātā apakšdaļa līdz ar 8 pakāpju paaugstinājumiem, visu mā savās proporcijās labi saskaņojas. Obeliska augšējā daļa zem figūras izveidojas savā kopībā it kā kapitēlis, uz kura novietojas pati figūra — uzvaras simbols. Piemineklis augstums ap 40 metru.

Šis pats autors ir devis vēl otru projektu uz 6 lapām. Piemineklis arī šinī plānā domāts 4-stūrainis obelisks uz paplašinātas platformas — pamatnes. Obeliska ķermeņa — stāvs vēl sadalās 3 uz āru izvirzītos stāvos ar emblēmām un vairogiem vidū. Obeliska augstums apm. 40 metru, ar piramidālu augšnoslēgumu, virs kura 5-stūrainā zvaigzne. Apkārtēns arhitektūras modernā stilā un savā kompleksā iekļauj arī atjaunoto Melngalvju namu.

Autors Nr. 247742 — 9 lapas. Piemineklis — obelisks, ap 120 metru augstumā. No četrstūrainas pamatnes izaug modernā daudzplāksnainā salikumi ar 4 paplašinātiem izvirzījumiem. Vienā pusē arkveidīga ieeja, kurai katrā pusē viena figūra. Stūros, uz izvirzītiem paaugstinājumiem lielāki figūrāli grupējumi. Piemineklis pretējā pusē, no kurienes sākas uz augšu straujāks sašaurinājums, — simbolisks zvaigzņu vainags. Pašu augšdaļu — virsotni arī noslēdz 5-stūrainā sarkana zvaigzne. Piemineklis priekšpusē uz pa-

augstinājuma simboliska kara-vara figūra ar šķēpu, virs kuras piecstūrainā zvaigzne, un virs tās ievērojamā augstumā izveidots zemeslodes simbols un beidzot virs tā, uz sevišķi izvirzītas smailes noslēdzošā piecstūrainā sarkana zvaigzne.

Vis obelisks savā daudzplāksnainā kompozīcijā tiecas vertikāli slīeties uz augšu un cieši saaug arī ar savu pamatni. Obelisku skaistinās daudzkrāsainas granīta plāksnes un izvirzījumi. Piemineklis puslokā no mugurpuses aptver apstādījumi.

Autors Nr. 194510 — 12 lapas. Piemineklis, modernā konstruētais obelisks uz apļveidīgas pamatnes. Obelisks sadalās daudzplāksņu izvirzēs vertikālā virzienā. Obeliska virsotni noslēdz dinamiski ekspresīva figūrāla grupa. Uz pieminekļa daudzajiem paaugstinājumiem novietotas dažādu ieroču šķiru simbolizējošas, ekspresīvas, dinamiski veidotas kapavīru grupas un visu savienībā ietilpstošo republiku ģerboņi. Figūras tvertas lielu kustību dinamiskā un spraigā. Galvenās figūrālās grupas sadalās trijos lielos grupējumos, bez kuriem vēl seši atsevišķi figūrāli simboli.

Autors Nr. 639639 — vienu lapu un vienu modeli. Pieminekļa pamatne paceļas uz plašās apalas terases. Šī pamatne reizē veido arī telpu ar katrā pusē veidotām 3 arkveidīgām ieejām domātā muzejā. Uz šo celtni katrā pusē ved 21 kāpe. Virs celtnes paceļas sašaurināts aplis, virs kura savukārt tiecas uz augšu 4 četrstūrainas kolonnas, kas augšā apvienojas kopējā apļveidīgā kapitēlī, kas savukārt kalpo kā bāze figūrālām simboliskām noslēgumam. Šis noslēgums rādīs divos variantos, ar vienu no divām figūrām. Pirmais variants visumā ar pašu pieminekli harmonē labāk. Vis obeliska aug-

stums ap 40 m. Starp obeliska četrām kolonnām izveidojas brīva telpa. Obeliska pamatnes priekšpusē ir iekomponēts figūrāls veidojums cilni.

Autors Nr. 077777 devis 10 lapu un 1 modeli. Arī te obelisks ar pieciem, sevišķi uz āru izbidītiem tievjiem pilastriem, kas tikai apakšā un augšā apvienojas zem kopējā kapitēla. Pati pamatne, līdz pieminekļa atsevišķai pamatnei, veidojas no 9 kāpienu platformas. Obelisks atgādina savā pamatkonstrukcijā koka celtnes pamatprincipus un domāts no dzelzsbetona. Pašu apakšējo pamatni no pilsētas puses aptver puslokā veidots paaugstinājums, no priekšpusē — taisns, ar simetriskiem pakāpieniem, kas ved uz dažādās augstumos izveidotām platformām. Priekšpusē vidū paceļas tribīne svētku aktu vajadzībām. Obeliska augšdaļu noslēdz piecstūrainis konveidīgs kapitēlis, virs kura 5 kaļavīru grupa uz āru izvērstiem karogiem. Vidū tievā smailē augstu paceļas 5-stūrainā zvaigzne. Apakšdaļā, starp pilastriem un virs pilastru zīmes paaugstinājumiem, uz katra pa vienā atsevišķi stāvošai figūrai. Pieminekļa, tāpat apkārtēns arhitektūra ieturēta modernizētā gotikā.

Autors Nr. 851928 — uz 4 lapām sniedz pieminekļa attēlu obeliska veidā, pēc plāna — pret pontonu tilta galu arī pret Kaļķu ielu. Augstums paredzēts ap 100 metru. Aiz pieminekļa novietojas celtne modernā stilā tāpat kā pats piemineklis. Celtne domāta muzeja vajadzībām. Pieminekļa augšdaļu noslēdz 20 metru augsta sarkanarmieša figūra ar labajā rokā augstī paceļtu sarkanu zvaigzni un kreisajā (nolaistā, druku atstatu no sāniem) satvertu šauteni. Uz obeliska paplašinātās pamatnes novietojas vairākas atsevišķas figūras, starp kurām uz obeliska

apvienoto republiku ģerbonis. Obeliska priekšpusē sarkanā granītā Staļina figūra, pa labi Leņina galvas izcilnis, zem kura atkal kaļavīru grupu veidojumi.

Autors Nr. 101101 sniedz 4 loksnes pieminekļa metu obeliska veidā, kura priekšpusē aptver 7 metru augsta siena ar izciņģos veidotām karotāju simbolēm. Otrā puslokā, pret pilsētu, 4 kāpņu platforma. Kompozīcija visumā asimetriska. Obeliska augšu noslēdz figūrāla kompozīcija «Mātes tēls» no sarkana granīta, bet pats obelisks ar sūnākmsn apšuvumu. Obeliska priekšpusē vairāki zemāki un augstāki izvirzījumi uz priekšu. Piemineklis no abām sānu pusēm puslokā aptver modernā arhitektūra un apstādījumi.

Autors Nr. 777777 sešas loksnes sniedz no divām līdzās, ar nelielu atstarpu veidotām kolonnām apm. 50 metru augstu obelisku, kas apakšā, kā arī augšā apvienojas kopīgā bāzē un kapitēlī, virs kura 2 figūru noslēgums. Kolonnas pamatni vairākas vietās rotā atsevišķas figūras Obeliska pamatne terasveidīga, no mugurpuses taisna, — no priekšpusē puslokā. Bez tam, obeliska pamatni rotā 2 rindās izciņģos veidotas simboliskas karotāju figūras un uz 16 paaugstinājumiem 16 savienoto republiku ģerboņi.

Minot šai apskatā vairākus iesūtītos projektus, nesmu centies apskatīt katru pieminekli no viedokļa, vai viņš vispār atbilst tiem uzdevumiem un mērķiem, kādam jāatbilst lielu laukmetu noslēguma monumentiem, bet vienīgi parādīt zīmīgāko ko autori ielikusi iesniegtajos darbos. Kad lietpratēju komisija būs teikusi savu galavārdu, tad godalgotie projekti tiks apskatīti no monumenta vispārējā būtiskā viedokļa.

Jēkabs Berķis

ES VĀCIETI DANCINĀJU

Latviešu tautasdziesmas VAPP Jaunatnes rakstu apgāds. Rīga, 1945.

Vēl rietumos dunēja lielgabali, vēl ikvienu padomju latvieša sirdi dega vēlēšanās, kaut drīzāk beigtos postītājs kaŗš mūsu zemē, kaut drīzāk satriektu mūsu mūzseno ienaidnieku, kad VAPP Jaunatnes rakstu apgāds laida klajā grāmatu «Es vācieti dancināju». Tā domāta bērniem, bet ar savu interesanto tautasdziesmu sakārtojumu, ar tanis atspoguļotās dzīves vēsturisko secību tā iegūst aktuālu nozīmi.

Dainas izvēlēties un ilustrējis A. Kroņvaldis.

Sākumā vācu kungs var likties gluži nekaitīgs, var pat mazliet uzjautrināt ar savu ārišķīgo izskatu, tāpat ar savu neprasmī strādāt, ja tas kādreiz viņam būtu jādara; šai sakarā jau pirmajā dainā izskan dzelīga zobgalība:

*Eita, bērni, skatīties,
Kādi ērmi tīrumā:
Pieci kaķi arklū vilka,
Vāciets ara raudādams.*

(3. lpp.)

Te mākslinieks savā autolito-grafijā mums rāda tipisku vācu baroneli — ar piešiem pie zābakiem, pusfrakā; rokās viņam arklis, ko velk kaķi, kūkumus uzmetuši. Bērni skatās un brīnās par ērmīgo kundziņu. Protams, par tādu tikai jāsmejas. Bet jau nākošajās lappusēs parādīts kungs no citas puses: viņš ir darba ļaunu izmantotājs, sūri grūti izkalpinātājs; viņa rīja un piederība jau šķiet elle, kuŗā ik rudenī, ar sprīguļiem izkuļot, ar sietiem vērtījot vācu kunga milzīgo tīrumu ražu, latviešu dēliem un meitām nobāl sārtie vaigi.

Kunga varas uzturētājs, viņa savtīgo nolūku reālizētājs ir vagars, kas ar nodevību un meliem nostājas pret savu tautu; senču skatījumā tādām graša vērtība. Taču, kungu klausās ejot, atdodot tiem savu darba spēku un augļus, paši senie latvieši nonāk postā un nabadzībā. Daina skan:

*Nāciet, kungi, skatīties,
Kāda mūsu dzīvošana:
Ūdens tek caur istabu,
Vardes lēca gultīnā.*

(9. lpp.)

Preto gājējiem nav labāks arī bagātais saimnieks: viņam tāpat rūp tikai paša manta un vēders; arī viņš, izmantotams citus, ceļ savu labklājību.

Apzinoties sevi par ekspluatējamu, apzinoties savu vergu

stāvokli, senais darba cilvēks jau izkiedz asu protestu:

*Melna ēūska miltus mala
Vidū jūŗas, uz akmeņa;
Tos būs ēst tiem kungiem,
Kas bez saules strādīnāja!*
(13. lpp.)

Tad sasauca tautasdēli cīņai ar zobeniem rokās pret prūšu iebrucējiem. Mākslinieks jau gluži mūsdienīgā skatījumā rāda gan naidniekus bunkurā, gan darba tautas dēlus uzvaras gājienā. Pret sarkanīgo kaŗa

**ES VĀCIETIM GAN MĀCTU,
KĀ MAIZĪTE JĀPELNĒ:
RESNIEM LIKTU CELMUS LAUZI,
TĪVIEM DARVU DEDZINĀT.**

Tikpat asi nostājas arī tautumeita pret morālski zemā kundziņa izlaidīgajām tlekmēm; vajadzīgā brīdī viņa neželē ne plīķi, ne izsmiekla vārdus. Tāpat tautudēls saslejas droši savā kumelā pret sīvajiem kungiem. Tā, šķirot lapu pēc lapas, mēs redzam, kā pamazām saasinās kungu un kalpu attiecības, noskaidrojās darba cilvēka šķiras apziņa un nobrīst griba cīnīties pret izsūcējiem. Un atskan vārdi: «Es vācieti dancināju uz karstiem ķieģeļiem!» (18. lpp.). Sākās sacelšanās: ar izkaptīm, dakšām un zarainām vāļēm iet viri naktī, un tautumeita vēro:

*Zīla zaļa gaisma ausa,
Iesarkana saule lēca;
Vai tie manī bāleliņi
Vācu pīli dedzināja?*

Tālāk mēs jau redzam atklātu, izaicinošu nostāju pret liekējiem, un viens otrs vācu kungs, laba gala neparedzēdams, savā karietē laižas prom uz citu zemi, bet pakal skan draudi:

*Brauc, kundziņ, kur
braukādams,
Atpakaļ vien nebrauc!*
(29. lpp.)

blāzmu slīd lidmašīnas, trauc tanki ar augšup pavērstiem lielgabalu stobriem. Un grāmatā nobeidzas ar zīmīgu dainu:

*Pašulaik, pašulaik
Kaŗš iesēda Vācēmē:
Viss atspīd padebess
Ar tērauda zobeniem.*

Šī grāmata visnotaļ kaldina stingrāku iekšējo nostāju pret tiem, kas dzīvo no citu labuma — pret kungiem. Un tā vien šķiet, ka tiem latviešiem, kas nesenaļā vācu iebrukuma laikā ar ziediem skrēja pret fonu un baronu dēliem, šī grāmatā dedzinās rokās: te ir patiesība — latviešu tautas drūmie verdzības gaŗu simti un vienīgā pareizā atbilde, ko latviešu patrioti var dot: nekad un nekas mums nevar būt kopīgs ar vācu kungiem un viņu interešu aizstāvjiem!

Grāmata izdota uz laba papīra un rūpīgā tehniskā apdarē.

Marta Silabriede

No grāmatas ilustrācijām.

**ZĪLA ZAĻA GAISMA AUSA,
IESARKANA SAULE LĒCA;
VAI TIE MANĪ BĀLELIŅI
VĀCU PĪLI DEDZINĀJA?**

